

Đề bài

Những ẩn dụ nghệ thuật của nhà văn Nguyễn Minh Châu trong truyện ngắn

Chiếc thuyền ngoài xa ngoài xa

Bài làm

Không phải ngẫu nhiên mà có người cho rằng Nguyễn Minh Châu là nhà văn của những biểu tượng. Bởi lẽ, trong tác phẩm của mình, Nguyễn Minh Châu thường không trực tiếp phát biểu ra những suy nghĩ, quan điểm mà chỉ bộc lộ những suy nghĩ, cách nhìn về cuộc đời qua những biểu tượng, những hình ảnh đa nghĩa. Cách đặt tên tác phẩm và tên nhân vật trong truyện ngắn *Mảnh trăng cuối rừng* của ông là một ví dụ. Và có lẽ, hình tượng *chiếc thuyền ngoài khơi xa* trong truyện ngắn cùng tên của ông cũng như vậy.

Tên truyện ngắn là *Chiếc thuyền ngoài xa* và quả thật, hình ảnh chiếc thuyền gần như xuất hiện xuyên suốt trong câu chuyện mà nhà văn mang đến cho người đọc. Bắt đầu từ yêu cầu của người trưởng phòng *lắm sáng kiến đối với nhân vật xung tôi* – người nghệ sỹ nhiếp ảnh... *Chúng ta sẽ mang đến cho mỗi gia đình một bộ sưu tập về thuyền và biển, không có người. Hoàn toàn thế giới tĩnh vật.* Tiếp theo là hình ảnh chiếc thuyền mới *đóng xong vẫn còn thơm mùi gỗ và mùi dầu rái*, rồi tiếp theo nữa là một nhóm chùng dăm bảy chiếc thuyền vỏ vừa tắt đèn và cuối cùng là tập trung vào *một chiếc thuyền lướt vỏ đang chèo thẳng vào trước mặt tôi*. Đây chính là *chiếc thuyền ngoài xa*.

Hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa được nhà văn khắc họa rất ấn tượng: Mũi thuyền in một nét mơ hồ lòe nhòe vào bầu trời sương mù trắng sữa pha đôi chút màu hồng do mặt trời chiếu vào. Vài bóng người lớn dẫn trẻ con ngồi im phăng phắc như tượng trên chiếc mũi khum khum, đang hướng mặt vào bờ. Hình ảnh đó mang một vẻ đẹp thực sự đơn giản và toàn bích – vẻ đẹp của một nghệ sỹ nhiếp ảnh của chúng ta thu vào một tấm ảnh mà nó được treo rất nhiều nơi, nhất là trong những gia đình sành nghệ thuật.

Hình ảnh *chiếc thuyền ngoài khơi xa* giờ đã hóa thân thành một tác phẩm nghệ thuật để mọi người nhìn ngắm, chiêm ngưỡng với tất cả những vẻ đẹp về màu sắc, đường nét, bố cục... và khi thường thức bức ảnh đó, những người sành nghệ thuật có thể có cảm giác *trở nên bối rối, cảm thấy trái tim như có cái gì bóp thắt vào và khám phá thấy cái chân lý của sự hoàn thiện, khám phá thấy cái khoảnh khắc trong ngần của tâm hồn như cảm giác mà tôi đã từng có.*

Song, dù có là người sành nghệ thuật đến đâu, cũng không ai khám phá ra được: đó là những con người, những cuộc đời, những số phận đầy trở trêu, nghịch lý đã, đang và sẽ còn tiếp tục quay quắt bên trong chiếc thuyền ấy. Một người vợ nhẫn nhục, cam chịu một cách tự nguyện những trận đòn thịnh nộ của anh chồng với *ba ngày một trận nhẹ, năm ngày một trận nặng* chỉ vì chiếc thuyền ấy, gia đình ấy (với trên dưới mười người) cần có ông ta chèo chống lúc phong ba; một đứa con trai yêu mẹ đến nỗi định giết cả bố mình... Cái sự thật bên trong ấy chỉ được người thợ chụp ảnh nhận ra khi chiếc thuyền đâm thẳng vào chỗ chúng tôi đứng, tức là ở một khoảng cách rất gần, rất gần.

Với chi tiết này, câu chuyện dường như đã hé mở hai hình ảnh, hai thế giới khác hẳn: *Chiếc thuyền ngoài xa* mang lại vẻ đẹp hoàn mỹ cho một tấm ảnh, còn chiếc thuyền khi đến gần lại làm vỡ ra một hiện thực nghiệt ngã đến xót xa của số phận con người. Vậy nên, có thể nói hình tượng *Chiếc thuyền ngoài xa* đích thị là một ẩn dụ nghệ thuật hoàn toàn có dụng ý của nhà văn Nguyễn Minh Châu. Giải mã hình tượng ẩn dụ đó, người đọc sẽ nhận ra một thông điệp mà nhà văn truyền đi rằng cuộc đời vốn dĩ là nơi sinh ra cái đẹp của nghệ thuật nhưng không phải bao giờ cuộc đời cũng là nghệ thuật, và rằng con người ta cần có một khoảng cách để chiêm ngưỡng vẻ đẹp nghệ thuật nhưng nếu muốn khám phá những bí ẩn bên trong thân phận con người và cuộc đời thì phải tiếp cận với cuộc đời, đi vào bên trong cuộc đời và sống cùng cuộc đời.

Chính vì thế, cho dù là một bức tranh hoàn toàn thế giới tĩnh vật (hay nói đúng hơn là vẫn có những con người nhưng đó chỉ là *những bóng người lớn và trẻ con ngồi im phăng phắc như tượng*) nhưng nhà nghệ sỹ nhiếp ảnh của chúng ta – cũng là người đã trực tiếp nhận ra những số phận ẩn tàng bên trong nó – *bao giờ cũng như thấy một người đàn bà bước ra* sau mỗi lần suy tư, ngắm nhìn thành quả nghệ thuật mà mình tạo ra nhờ cái phút giây trời cho ấy.

Trước Nguyễn Minh Châu, nhà văn Nam Cao từng quan niệm *Nghệ thuật không phải là ánh trăng lừa dối, không nên là ánh trăng lừa dối... Nghệ thuật chỉ có thể là tiếng đau khổ kia thoát ra từ những kiếp lầm than* (Trăng sáng). Là người đi sau, Nguyễn Minh Châu không lặp lại quan niệm đó, vì hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa mang vẻ đẹp nghệ thuật thực sự chứ không hề là ánh trăng lừa dối. Điều mà nhà văn muốn người đọc lưu tâm là cần phải có cái nhìn đa chiều, phổ quát mới có thể cảm nhận hết cái gai góc, phức tạp của cuộc đời này, bởi như ông đã nói *con người thì đa đoan, cuộc đời thì đa sự*.

Nhà văn Nguyễn Minh Châu cũng từng phát biểu: *Sáng tác văn học là quá trình đi tìm hạt ngọc ẩn sâu bên trong tâm hồn con người*. Thông điệp phát đi từ hình tượng *chiếc thuyền ngoài xa* trong truyện ngắn cùng tên của ông chính là sự bổ sung hết sức thuyết phục cho quan niệm đó.

Lê Ngọc Chương